

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Petri Danielis Huetii Demonstratio Evangelica

Huet, Pierre Daniel

Parisiis, 1679

Caput centesimum quadragessimum secundum. Jesus reviviscit.

urn:nbn:de:hbz:466:1-16260

Clarium est undecimum quoque ac duodecimum comma, una serie prioribus connecta, in Christo Jesu fuisse completa.

CAPUT CXLII.

Jesús revivificat.

PSALM. 3. 6. Ego dormivi, & seporatus sum, & exurrexi, quia Dominus suscepit me.

Psalm. 15. 9, & seq. Propter hoc letatum est cor meum, & exultavit lingua mea: insuper & caro mea requiescet in spe. Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem. Notas mihi fecisti vias vitæ, adimplebis me letitia cum vultu tuo; delectationes in dextera tua usque in finem.

Psalm. 29. 1, & seq. Exaltabo te, Domine, quoniam suscepisti me, nec delectasti inimicos meos super me. Domine Deus meus, clamavi ad te, & sanasti me. Domine, eduxisti ab inferno animam meam; salvasti me à descendentibus in lacum.

Psalm. 40. 9, & seq. Verbum iniquum constituerunt adversum me. Numquid qui dormit, non adjiciet ut resurgat? Etenim homo pacis mee, in quo speravi, qui edebat panes meos, magnificavit super me plantationem. Tu autem Domine, miserere mei, & resuscita me, & retribuam eis.

Psalm. 48. 16. Verumtamen Deus redimet animam meam de manu inferni, cum accipiet me.

Psalm. 55. 12, 13. In me sunt Deus vota tua, quæ reddam laudationes tibi: quoniam eripuisti animam meam de morte, & pedes meos de lapsu.

Psalm. 70. 20. Quantas ostendisti mihi tribulationes multas & malas, & conversus vivificasti me, & de abyssis terra iterum reduxisti me!

Psalm. 87. 5. Estimatus sum cum descendentibus in lacum, factus sum sicut homo sine adjutorio, inter mortuos liber.

Psalm. 114. 3, & seq. Circumdederunt me dolores mortis, & pericula inferni invenerunt me. . . . Convertere anima mea in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi: quia eripuit animam meam de morte, oculos meos à lapsu.

Psalm. 141. 7, 8. Intende ad deprecationem meam, quia humiliatus sum nimis. Libera me à persequentibus me, quia confortati sunt super me. Educ de custodia animam meam, ad confitendum nomini tuo: me expectant iusti, donec retribuas mihi.

Psalm. 142. 11, 12. Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam, propter nomen tuum, Domine, vivificabis me in aequitate tua. Educes de tribulatione animam meam, & in misericordia disperdes inimicos meos,

MATTH. 12. 39, 40. Qui respondens ait illis, Generatio mala & adultera signum querit, & signum non dabitur ei, nisi signum Jona propheta. Sicut enim fuit Jona in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus, sic erit Filius hominis in corde terre tribus diebus & tribus noctibus. Et Matth. 16. 4. Luc. 11. 29.

Matth. 16. 21. Exinde capit Jesus ostendere Discipulis suis, quia oporteret eum ire Jerusalem, & multa pati à Senioribus, & Scribis, & Principibus Sacerdotum, & occidi, & tertia die resurgere. Et Matth. 17. 9, 22. & 20. 17, & seq. Marc. 8. 31. & 9. 8, & seq. & 10. 34. Luc. 9. 22. & 18. 31, & seq.

Matth. 26. 32. Postquam autem resurrexero, precedam vos in Galileam. Et Marc. 14. 28.

Matth. 27. 52, 53. Et multa corpora Sanctorum qui dormierant, surrexerunt: & exeuntes de monumentis post resurrectionem ejus, venerunt in sanctam Civitatem.

Matth. 27. 62, & seq. Altera autem die, quæ erat post Parasceven, convenerunt Principes Sacerdotum & Pharisei ad Pilatum, dicentes, Domine, recordati sumus, quia seductor ille dixit adhuc vivens, Post tres dies resurgam. Jube ergo custodiri sepulcrum usque in diem tertium: ne forte veniant Discipuli ejus, & furentur eum, & dicant plebi, Surrexit à mortuis: & erit novissimus error pejor priore.

Matth. 28. 5, & seq. Respondens autem Angelus dixit mulieribus, Nolite timere, vos, scio enim quod Jesum qui crucifixus est queritis: non est hic; surrexit enim, sicut dixit. Venite, & videte locum, ubi positus erat Dominus. Et cito euntes dicite Discipulis ejus quia surrexit, & ecce precedet vos in Galileam: ibi eum videbitis; ecce prædixi vobis. Et exierunt cito de monumento cum timore & gaudio magno, currentes nuntiare Discipulis ejus. Et ecce Jesus occurrit illis, dicens, Ave. Ille autem accesserunt, & tenuerunt pedes ejus, & adoraverunt eum. Et Marc. 16. 5, & seq. Luc. 24. 5, & seq.

Luc. 24. 45, 46. Tunc aperuit illis sensum, ut intelligerent Scripturas, & dixit eis, Quoniam sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertia die.

Joh. 2. 19, & seq. Respondit Jesus, & dixit eis, Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Dixerunt ergo Judæi. Quadraginta & sex annis edificatum est Templum hoc,

Et perdes omnes qui tribulant animam meam.
 Ma. 25. 8. Praecipitabit mortem in sempiternum, & auferet Dominus Deus lacrymam ab omni facie, & opprobrium populi sui auferet de universa terra, quia Dominus locutus est.

Ole. 6. 3, 4. Vivificabit nos post duos dies, in die tertia suscitabit nos, & vivemus in conspectu ejus. Sciemus, sequemurque, ut cognoscamus Dominum: quasi diluculum preparatus est egressus ejus, & venit quasi imber nobis temporaneus & serotinus terra.

Ole. 13. 14. Ero mors tua, o Mors: mortuus tuus ero, in inferno.

Jon. 2. 1, & seq. Et erat Jonas in ventre piscis tribus diebus & tribus noctibus, & oravit Jonas ad Dominum Deum suum de ventre piscis. . . . . Et dixit Dominus pisci, & evomuit Jonam in aridam.

Soph. 3. 8. Quapropter, expecta me, dicit Dominus, in die resurrectionis meae in futurum, quia iudicium meum, ut congregem gentes, & colligam regna.

Et tu in tribus diebus excitabis illud? Ille autem dicebat de Templo corporis sui. Cum ergo resurrexisset a mortuis, recordati sunt Discipuli ejus, quia hoc dicebat, & crediderunt Scripturae, & sermoni quem dixit Jesus.

Joh. 10. 17, & seq. Propterea me diligit Pater, quia ego pono animam meam, ut iterum sumam eam. Nemo tollit eam a me, sed ego pono eam a meipso, & potestatem habeo ponendi eam, & potestatem habeo iterum sumendi eam. Hoc mandatum accepi a Patre meo.

Joh. 20. 14, & seq. Hec cum dixisset, conversa est retrorsum, & vidit Jesum stantem, & non sciebat quia Jesus est. Dicit ei Jesus, Mulier, quid ploras? quem quaris? Illa existimans quia hortulanus esset, dicit ei, Domine, si tu sustulisti eum, dicit mihi ubi posuisti eum, & ego eum tollam. Dicit ei Jesus, Maria. Conversa illa dicit ei, Rabboni (quod dicitur, Magister) . . . . . Cum ergo sero esset die illo, una sabbathorum, & fores essent clausae, ubi erant Discipuli congregati propter metum Judaeorum, venit Jesus, & stetit in medio, & dixit eis, Pax vobis. Et cum hoc dixisset, ostendit eis manus & latus.

Act. 1. 1, & seq. Primum quidem sermonem feci de omnibus, o Theophile, quae cepit Jesus facere & docere, usque in diem qua praecipiens Apostolis per Spiritum sanctum, quos elegit, assumtus est; quibus & praebuit seipsam vivum post passionem suam in multis argumentis, per dies quadraginta apparens eis, & loquens de regno Dei.

Act. 1. 21, 22. Oportet ergo ex his viris, qui nobiscum sunt congregati in omni tempore quo intravit & exiit inter nos Dominus Jesus, incipiens a baptismo Johannis, usque in diem qua assumtus est a nobis, rectem resurrectionis ejus nobiscum fieri unum ex istis. Et Act. 4. 10. & 5. 30. & 17. 3. & 26. 23. Rom. 6. 4, 9. & 7. 4. & 8. 11, 34. & 10. 9. & 14. 9. & 1. Cor. 6. 14. & 2. Cor. 5. 15. Gal. 1. 1. Eph. 1. 20. Phil. 3. 10. Col. 2. 12. & 1. Thess. 1. 10. & 4. 13. & 2. Tim. 1. 10. & 2. 8. & 1. Petr. 1. 3, 21. & 3. 22.

Act. 2. 24, & seq. Quem Deus suscitavit solutis doloribus inferni, juxta quod impossibile erat teneri illum ab eo. David enim dicit in eum, Providebam Dominum in conspectu meo semper; quoniam a dextris est mihi, ne commovear. Propter hoc letatum est cor meum, & exultavit lingua mea; insuper & caro mea requiescet in spe. Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem. Notas mihi fecisti vias vitae, & replebis me jucunditate cum facie tua. Viri fratres, liceat audenter dicere ad vos de Patriarcha David, quoniam defunctus est & sepultus; & sepulcrum ejus est apud nos usque in hodiernum diem. Propheta igitur cum esset, & sciret quia iurejurando jurasset illi Deus de fructu lumbi ejus sedere super sedem ejus, pro-

omne
 ostendit
 signum
 signum
 in eos
 dicitur
 tribus
 16. 4
 offer
 nam in
 bus, &
 & mi
 17. 9,
 1. 8, &
 & seq.
 serret.
 Marc.
 ra des.
 exera
 m par,
 tem de,
 primu
 am, &
 ia scilicet
 dicitur.
 m sicut
 Discipuli
 hi ser
 rum pper
 autem
 re, con,
 est opo
 et dixit.
 car erat
 utis qui
 n Galil.
 i vobis.
 n timore
 Disputa
 dicitur,
 emarant
 Marc. 16.
 scilicet,
 i, Quia
 at Christi
 a die.
 & dixit
 s dicitur
 Quia
 lum lumbi

videns locutus est de resurrectione Christi, quia nempe delectus est in inferno, neque caro eius vidit corruptionem. Hunc Jesum resuscitavit Deus; cuius omnes nos testes sumus.

Act. 3. 15. Auctorem vero vitæ interfecistis, quem Deus suscitavit à mortuis; cuius nos testes sumus.

Act. 4. 33. Et virtute magna reddebant Apostoli testimonium resurrectionis Jesu Christi Domini nostri.

Act. 10. 40, 41. Hunc Deus suscitavit tertia die, & dedit eum manifestum fieri, non omni populo, sed testibus præordinatis à Deo, nobis qui manducavimus, & bibimus cum illo, postquam resurrexit à mortuis.

Act. 13. 30, & seq. Deus vero suscitavit eum à mortuis tertia die: qui visus est per dies multos his qui simul ascenderant cum eo de Galilea in Jerusalem, qui usque nunc sunt testes ejus ad plebem. Et nos vobis annuntiamus eam, quæ ad patres nostros repromissa facta est; quoniam hanc Deus adimplevit filiis nostris, resuscitans Jesum, sicut & in Psalmis secundo scriptum est, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Quod autem suscitavit eum à mortuis, amplius jam non reversurum in corruptionem ita dixit, Quia dabo vobis sancta David fidelia. Ideoque & alias dicit, Non dabis sanctum tuum videre corruptionem. David enim in sua generatione, cum administrasset voluntati Dei, dormivit, & appositus est ad patres suos, & vidit corruptionem. Quem vero Deus suscitavit à mortuis, non vidit corruptionem.

Rom. 4. 24, 25. Et propter nos quibus reputabitur credentibus in eum, qui suscitavit Jesum Christum Dominum nostrum à mortuis, qui traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter justificationem nostram.

1. Cor. 15. 3, & seq. Tradidi enim vobis in primis quod & accepi, quoniam Christus mortuus est pro peccatis nostris secundum Scripturas, & quia sepultus est, & quia resurrexit tertia die secundum Scripturas: & quia visus est Cepha; & post hoc Undecim. Deinde visus est plusquam quingentis fratribus simul, ex quibus multi manent usque adhuc, quidam autem dormierant. Deinde visus est Jacobo, deinde Apostolis omnibus. Novissime autem omnium, tanquam abortivo visus est & mihi. . . . Si autem resurrectio mortuorum non est, neque Christus resurrexit. Si autem Christus non resurrexit, inanis est ergo predicatio nostra, inanis est & fides vestra: invenimur autem & falsi testes Dei, quoniam testimonium diximus adversus Deum, quod suscitaverit Christum; quem non suscitavit, si mortui non resurgunt. . . . Nunc autem Christus resurrexit à mortuis, primitia dormientium.

1. Petr. 3. 18, & seq. Quia & Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, iustus pro injustis, ut nos offerret Deo; mortificatus quidem

dem carne, vivificatus autem spiritu . . . qui est in dextera Dei deglutiens mortem, ut vite aeternae heredes efficeremur.

I. Favent Judaei quidam sententiae Christianorum super Christi Jesu reditu ad vitam. II. Refelluntur argumenta Adversariorum. Primum argumentum. III. Secundum argumentum. IV. Refellitur Salmasti sententia de Christi sepulcro. V. Tertium argumentum. VI. Falsum est rediisse ad vitam Arisleam Proconnesium, VII. vel Cleomedem Astypalaensem, VIII. vel Hermotimum Clazomenium, IX. vel Epimenidem Cretensem, X. vel mulierem ἀρωου, Heraclidis libro peculiari celebratam, XI. vel Erem Pamphylum Harmonii filium, XII. vel puellam, quam suscitasse fertur Apollonius Tyanens, vel alios complures à Veteribus celebratos.

I. IN fronte disputationis hujus notandum est, nihil esse in hac causa, quam obrem Judaeis Christiana doctrina invidiosa esse debeat, cum popularis eorum Josephus, in celeberrima illa de Christo Jesu *ἱστορίῃ* haec scriperit: *ἐφάνθη δὲ αὐτοῖς ἑστῆς ἕως ἡμετέρας μάδιν Ἰσραὴλ, ἣν δὲ ἰδὼν ἀεφάνθη ἑστῆς ἕως ἀδὰ μὲτα δαυιδάρα αὐτῶν ἀνδρῶν ἰσχυρῶν.* Post triduum enim rediivus ipsis apparuit, cum divini Prophetae haec aliaque innumera prodigia de eo nuntiassent. Cumque vetustissimus praeterea ac celeberrimus doctor eorum & Princeps R. J. huda Haccadosch, in libro R. Abrahami, qui *רמב"ם*, hoc est Revelans arcana, inicitur, sic disserat: *Post triduum vero anima Messie ad corpus suum revertetur, & exibat ex illo lapide, in quo erit sepultus; sicut dictum est Exod. 33. Ecce locus est apud me, stabis super petram: cumque transferit gloria mea, ponam te in foramine petrae.* Quibus ex fide Galatini propositis, nunc argumenta Adversariorum diluamus.

Favent Judaei quidam sententia Christianorum super Christi Jesu reditu ad vitam. Joseph. Antiq. libr. 18. cap. 4.

II. Scribit Matthaeus, reverso ad vitam Jesu, & aperto sepulcro, milites custodiendo ei appositos, rem Principibus Sacerdotum nuntiasse, qua accepta hos habuisse fenatum, & de communi sententia subornasse pecunia milites, qui dicerent, sibi sopitis & somno oppressis noctu subtractum fuisse corpus Jesu ab ipsis Discipulis: quae confessio quoniam fraudi militibus esse poterat, ut pote stationis desertoribus, si ad Praesidem pervenisset, culpam se praestituros Sacerdotes promississe; paruisse milites, remque ita in vulgus dissipatam ad illam diem fuisse. Hinc adversus Christianos conflatur argumentum, quasi commentitia sit Christi Jesu à morte suscitati historia. At prorsus hebes esse telum hoc & plumbeum ostendit narratio rerum simplex, sed attente perspecta. Mortuum Christi corpus linteis involutum, monumento novo & in petra excavo illatum est. Saxum ingens ad ostium monumenti advolutum. Et quoniam Christus, dum viveret, de futuro suo post tres dies ad vitam reditu verba quaedam jecerat, postulant à Pilato Principes Sacerdotum & Pharisei, ut custodes apponantur sepulcro usque ad diem tertium, ne Discipuli ipsius subrepto clanculum corpore, vitam eum recepisse fingant, atque ita illudant credulitati plebis, nefariumque & damnosum errorem in vulgus spargant. Annuit Pilatus: obsignant illi lapidem sepulcro impositum, & custodes addunt. At die tertio editus est terrae motus ingens, Christo Jesu reviviscente, & Angelus caelo lapsus revoluta lapide vacui sepulcri ostium patefecit. Quo viso consternati metu custodes, ac prope examines corruerunt. Horum nonnulli in Urbem reversi, ad Principes Sacerdotum de iis rebus retulerunt. Interea vero alia quoque sepulcra patuerunt, sanctorumque hominum corpora vita fundata ac sepulta, postquam revixit Christus, rediviva & ipsa Hierosolymis apparuerunt. Haec Matthaeus: quae, Deo sic disponente, ita contigerunt, ut fidem ipsa ex sese ab Adversariis extorquere, & omnem pertinaciam frangere possint. Nam primum positum est corpus Jesu in sepulcro novo, in quo nondum ullum fuerat conditum, *Ne post resurrectionem*, inquit Hieronymus, *ceteris corporibus remanentibus resurrexisset alius fingereur.* Pollicitatio Christi de futuro suo ad vitam reditu, Judaeorum excitavit diligentiam ad praecavendas fraudes. Cum ergo sepulcrum obsignarint, custodes apposuerint, modifque omnibus caverint, ne fraus sibi fieret à Christi Discipulis, eadem opera caverunt, ne factam sibi fraudem causari possent, postquam vere Christus revixisset. Qui cum revixerit, minime jam iis competit de dolo malo actio vel exceptio. Haec enim ita fieri Deus voluit, *μη τις, inquit Chrysostomus μέλλη λυμάνειν τὸν τῆς ἀναστάσεως λόγον.* Ne quis doctrinam hanc de reditu ad vitam labefactare possit.

Refelluntur argumenta Adversariorum. Primum argumentum. Matth. 28. 11. & seq.

Hier. in Matth. 27. 60.

Hier. in Matth.
27.
Chrysoft. in
Matth. 27.

Quam facultatem non aliis solum, sed & sibi ipsi præciderunt. *Quanto enim amplius reservatur Christi corpus, tanta magis resurrectionis virtus ostenditur.* Verba sunt Hieronymi. Strenue sane & acute argumenta hæc adversus Judæos urget Chrysofostomus, quem si quis consulat, operæ fructum feret. Neque vero latenter monumentum Jesu crepit: magno res agitur apparatu: terra movetur: caelo descendit Angelus, & orto jam die sepulcrum reserat. Ad ea pavore ingenti consternantur custodes: nonnulli etiam rem apud Sacerdotes testificantur. En testes locupletes, & nulli exceptioni obnoxios. Nec credibile est hæc Matthæum confinxisse, nam quo tempore ea scribebat, complures supererant portentorum illorum vel oculati testes, vel auri. Quis putet præterea Apostolos, viros simplices, rudes, imperitos, meticulosos etiam, & ad satellitum adventum, vel ad ancillæ vocem paulo ante trepidantes, tantum ausos esse facinus, ut corpus Christi Jesu subriperent, & deceptis custodibus toti Synedrio os sublinerent? Quis credat tantum ipsis superfuisset otii, ut ingentem lapidem sepulcri ostio appositum amovere, & sudarium ac institas corpori Christi unguentis delibato inhaerentes explicare & disjungere possent, dum prope erant semisomni satellites, quos vel levissimum murmur poterat excitare? Recte Sedulius:

*Anne beati
Corporis ablator, velocius esse putavit
Solvère connectum, quam devertare ligatum,
Cum mora sit furis contraria?*

Chrysoft. in
Matth. 28.

Quæ & à Chrysofostomo eleganter tractata sunt. Quis adeo insanisse censcat Apostolos, ut nullo proposito operæpretio fraudem universi hominum generi, sibi que ipsis fruere vellent, & vitam pro mendacio, cujus erant sibi conscii, & fictitia religione pacisci ac profundere? Quis fingat sibi, tot homines in periculosum adeo flagitium, cujusmodi erat raptio corporis Christi, falsamque de eo redivivo opinionein spargendam conspirasse? Ad hæc incallide prorsus excogitatum est commentum illud de custodum somno: nam quomodo sopiti homines deprehendere per somnum potuerunt corpus Jesu ab Apostolis fuisse subreptum? Qui id resciverunt, quod incitis ipsis & incautis factum est? Denique quod de redivivis sanctorum corporibus & in Urbe visis Matthæus prodidit, est ejusmodi, ut multos extitisse necesse sit portenti hujus conscios ac memores, cum scriptis mandaretur. Quapropter verisimile non est, pudori suo tam male consuluisse Matthæum, ut stolidum adeo crassumque confingeret mendacium, quod promptum fuisset unicuique refellere.

Ad stolidam majorum suorum fabulam, stolidiorem hanc adjecerunt Judæi recentiores, corpus Christi ab Apostolis furto sublatum, & in proximis locis occultum, non multo post per Pontificum excussores & emissarios fuisse repertum. Nam quid auctore referunt, quod Veterum nullus scriptis mandavit? Cur palam spectandum non proposuerunt corpus, quo conspecto rumor omnis de redivivo Christo conticisset?

Secundum
argumen-
tum.

III. Erunt fortasse, qui dicant Apostolos ad sepulcrum cuniculos egisse, suffossa- que humo corpus Christi subtraxisse: qua arte facile fuerit custodes fallere. At repugnat Matthæus, cum ait finxisse Pontifices subreptum fuisse corpus Christi dormientibus custodibus: nam si per cuniculos ablatum est, etiam vigilantibus custodibus fieri id potuit, neque ad hujusmodi fabulam recurrere necesse fuit. Ex præterea fuerunt angustia temporis, ut per eas è longinquo agi potuissent cuniculos, tantumque terræ egeri, quantum necesse fuit, haudquaquam credibile sit. Verum his omis- sis, una responsione totum hoc refellitur. Aio enim vero *ὑπὸ τῶν ἀποστόλων* fuisse solum hoc, ipsumque adeo Christi sepulcrum in rupe fuisse incisum, vel potius fuisse rupem ipsam ferro excavatam: ita ut per subterraneos meatus penetrare illuc, res fuerit immensi operis & temporis. Quamvis enim discamus ex Josepho, cuniculis perfoctum fuisse aliquando Hierosolymitanum solum, puta obsidente Urbem Herode, & deinde Tito, & in seditione Manahem; quod & multo post à Salahoddino Urbem oppugnante factum discimus ex Abulfaragio: & quamvis scriptum reliquerit Philo Senior in Hierosolymæ descriptione, & Aristæus in libro De legis Mosaicæ interpretatione, è fonte Templi derivatas fuisse & distributas aquas per subterraneos canales & occultas fistulas: quamvis denique molle ac fossile terrenum fuisse demus in aliquibus Hierosolymæ locis: at neque hujusmodi fuisse Golgothæ montis solum, aut horti cui inerat sepulcrum Christi, certissimum est, nec tantum otii aut audaciæ fuit Apostolis, ut per duram silicem tam longos agere cuniculos possent; & manifesta in suffossa rupe extitissent furti indicia, quæ nulla arte, vel humo ingesta, vel infatis lapidibus

Joseph. De
bell. Jud. libr.
7, cap. 15. &
libr. 2, cap. 17,
& libr. 6, cap.
30, & libr. 7,
cap. 20.
Abollar. Hist.
Orient. Dyn. 9.
Phil. apud Eu-
seb. Præp. libr.
9, cap. 37.
Arist. apud Eu-
seb. Præp. libr.
9, cap. 18.

& cæmentis celari potuissent ab Apostolis, quæque Judæorum Principes ad patefaciendam fraudem, refoffa scrobe, palam haud dubie fecissent, neque absurdam suam de custodum sopore calumniam vulgassent.

IV. Sed audiamus contradicentem Salmasium. Ait ille Domini Jesu sepulcrum, cryptam fuisse in terra excavatam, lapide stratam, & inædificatam, concameratam deluper, & foramine in medio fornice apertam, quod injecto extrinsecus lapide clauderetur. Itaque in horto, cui inerat Domini monumentum, rupem fuisse negat ullam, sed subactam humum, qualem horti esse oportuit. Quæ Brocardus Monachus, cæterique recentiores secus narrant, tanquam falsa aut suspecta repudiat; Bellonium affirmare dicens, Templum sepulcro Christi impositum in plano situm esse, non in monte. In quibus sane turpissime se dat vir apprime cæteroquin literatus. Nam primum constat Hierosolimam saxosam esse, & rupibus impositam. Testis Strabo, qui Hierosolymorum solum ait esse *πίεσιδος καὶ ὑπόπτειος*. Testis Hieronymus, qui Hierosolimam *totius provincie deterrimam esse, & saxosis montibus asperari* docet. Willbrandus Oldenburgerensis, qui Terram sanctam adiit anno Domini millesimo ducentesimo undecimo, *Conscendimus*, inquit, *montana Hierusalem, que sunt admodum alta, lapidosa, & asperrima; & quod mirabile est, multum vini, olei, & fumenti afferentia*. Testes & peregrinatores universi, quicunque Urbem hanc lustrarunt. In his Bellonius ipse, cujus auctoritatem Salmasius præterdit. Tradit is scruposis insidere montibus Hierosolimam, quorum magna pars jam inde à vetustis temporibus hominum labore complanata & æquata, & aggesta humo contexta, frugibus ferendis idonea facta sit. Hujusmodi fuisse hortum illum Josephi Arimathæensis, cujusmodi loca vicina omnia, haud dubium est, *ὑπόλιθον* nempe, sed comportata ad aliquantam altitudinem terra, culturæ idoneum. Idcirco *λιθώδη, & Ἰαμαδάδη χαμῶδην, lapidosum & arenosum lectum*, appellat Nonnus Christi sepulcrum. Brocardi vero fidelis & diligentis scriptoris, res non fando auditas, sed sibi visas exponentis, reliquorumque omnium ipsi suffragantium auctoritatem nullo probabili argumento rejicere, quod facit Salmasius, hominis non est satis æqui, resque ex merito pensitantis. Nam quod ii de duplici crypta sepulcri Jesu referunt, id hodieque visitur, & nos ab ocularis testibus & fide dignis plerisque accepimus. Præcipua est & intima, in qua reconditum fuit Christi corpus: extima altera, & tanquam aditus ad aliam, & vestibulum. Angeli Sacellum appellat, quod illic Angelus revixisse Christum mulieribus nuntiavit. Johannes Phocas in Descriptione sacrorum locorum Palæstina, quam anno quinto & octogesimo supra centesimum & millesimum perlustravit: *το δὲ εἰς τὸσον ἡμιεπίσημον ἀνήλων τὸ δευροκοῦ σώματος ἐστὶ διπλοῦν, & ἐν μὲν τῷ εἰρηναίου ὁ ἀποκεκλιμένος λίθος, ἀλλοιοῖς ἰσχυροῖς ἀειφερομένῳ ἰσχυρῶς. ἐν δὲ τῷ ἑτέρῳ μέρει τῷ ἀεὶ το ἀριστεῖον ὁ λίθος λευκῶδεται, τὸ ἰσχυρῶν πάτου ἰσχυρῶν ὄντι πῆχυον ἕνα, ἐν ᾧ νεκρὸς καὶ ἡμιθῶς ὁ τῆς ζωῆς ἀνετίθη δότηρ. Specus autem, quod dominico corpori sepulcri usum præbuit, duplex est: & in uno quidem jacet revolutus lapis, candido marmore circumseptus; in altera parte, versus Brearem, lapis ferro excisus, uno circiter cubito supra pavimenti solum eminet, in quo mortuus & nudus vitæ dator depositus est. Accuratissimam speluncæ utriusque, totiusque ædificii desuper extructi descriptionem, formis expressam edidit Bernardinus Amicus Franciscanus; ut non magis de ea re, quam de Hierosolyma ipsa dubitare liceat. Scriptor antiquus Itinerarii Hierosolymitani, quem Brocardo opponit Salmasius, unius quidem cryptæ meminit, ejus nempe in qua positum est corpus Christi, sed illuc per aliam penetrari non negat: tantum ait: *Inde quasi ad lapidem missum est crypta, ubi corpus ejus positum fuit*. De situ vero Templi sepulcro impositi, quod disputat Salmasius ex testimonio Bellonii, in plano situm esse, non in monte, quid ad rem pertineat, non intelligo: nam quod inde colligit, in rupe incisum non fuisse Christi sepulcrum, minime sequitur. Bellonius strictim se hæc causa brevitas fatetur attingisse. At Bernardinus Amicus, aliique sexcenti, unius hujusce Templi septis, sepulcrum Christi, cryptasque alias in rupe excavatas, quædam etiam loca infra Templi solum depressa, & ipsam Calvaria montem contineri referunt, & montem hunc conscendi gradibus octodecim, quorum aliquot in rupe sunt excisi. Cum Templum extrueretur, ad aream ædificii æquandam, partem aliquam Golgothæ montis cædi oportuit, ut optime notavit Petrus Vallenis; sed magna tamen ejus pars superest, Templi ejusdem ambitu comprehensa. Brocardus: *Mons calvaria, in quo Dominus crucifixus est, distat à loco sepulcri centum & octo pedibus, & est ascensus à superficie pavimenti Ecclesia, ad locum ubi crux rupi infixæ fuit, viginti octo pedum*. Scribe, *XVIIII. pedum*. Nec multo post: *Non longe ab hoc loco, ubi Christus flagris casus est, descenditur per XLVIII. gradus ad locum ubi Helena invenit crucem Domini defussam*. Anonymus ab Allatio editus, in Descriptione Hierosolymorum: *ἡ δὲ ἀειρετὴ τὸ βήματος τὸ ἀγίου τῶν ἀναβαίνων**

Refellitur Salmasii sententia de Christi sepulcro. Salmas. in Solin. p. 1209, & seq.

Strab. libr. 16. Hier. in Isa. 50. Willbr. Old. Itiner. Terræ sanctæ.

Bellon. Observ. libr. 1. cap. 81.

Nonn. in Joh. 19. 41. & 20. 1.

Bern. Amic. Tractat. De ædific. Terræ sanctæ.

Petr. Vall. Tom. 1. Broc. Defect. Terræ sanctæ.

σαλῶνια κ'. καὶ σελήης εἰς τὸ γολγοθῆ. Sinistra Bematis sancti Sepulcri ascendit gradus quindecim, & ingreditur Golgotham. Ubi legendum, ni fallor, σαλῶνια κ'. Epiphanius Hagiopolita scribit illuc ascendi gradibus triginta sex; sed tum foras se aliis scalis in Golgotham evadebatur. Denique Wilbrandus Oldenburgensis: Et sciendum quia mons Calvaria, qui modicus est, ut quidam colliculus, intra parietes Ecclesie continetur.

Marc. 15. 46.

Quinetiam Salmasius verba Evangelii manifesto sibi adverfa, sententiae suae accom- modare tentat. Nam quod scribit Marcus, monumentum Christi fuisse λατομηθῆον ἐν πέτρᾳ, perperam ait redditum fuisse à Vulgato Interprete: Quod erat excisum de petra: vel ut aliis placet, de rupe. Petram quidem fatetur olim rupem significasse, at à media ætatis scriptoribus pro camentitio & οἰκοδομικῷ lapide usurpatum. Ego vero aio vocem hanc, apud auctores Græcos & Latinos, Evangelistarum ætati sup- pares, pro rupe fuisse acceptam. Nec aliam obtinet significationem apud Evange- listas ipsos, qui sententiarum, dictionumque suarum certissimi Interpretes haberi debent. Prudens ille ædificator, quem Christus fundamentum posuisse aiebat ἐπὶ τῷ πέτρῳ, super rupem domum extruxisse utique censendus est. Petrum petrae, hoc est rupi immobili comparabat, cum super eum Ecclesiam suam ædificaturum se pollice- batur. Petras, hoc est, rupes, moriente Christo, scilias Evangelista tradidit. Per- tram illam, cujus fluentia in deserto potasse Israëlitae scribit Paulus, non camenti- tium & οἰκοδομικὸν lapidem fuisse constat. Addit Salmasius dicendum fuisse λατομη- θῆον ἐν τῆς πέτρας, si excisum intellexisset ex rupe quæ inibi fuisset. Si præfixus arti- culus certum quid semper notat, rem profecto conficit Matthæus, qui sic habet: ὁ ἐλατομησεν ἐν τῇ πέτρᾳ, nam certam quamdam petram significari necesse est. Verum nego eam semper esse vim articuli. Cum ait apud Matthæum Christus Jesus de cauto illo ædificatore: ὁμοιωσάτω ἑαυτὸν ἀνδρὶ φρονίμῳ, ὁστις ἀκοδόμησεν τὴν οἰκίαν ἐαυτοῦ ἐπὶ τῷ πέτρῳ, an certam aliquam petram intellexit? In parabola de seminatore, cum dixit Christum semina quædam cecidisse ἐπὶ τῷ πέτρῳ, num petram quamdam his verbis notatam voluit? Quemadmodum autem non certum quid semper notat additus arti- culus, ita non incertum quid & indefinitum & ἀπαρέμφατον notatur semper, cum omittitur. Obvia sunt passim exempla. Sed ut à Novo Testamento non discedamus, Genealogiam Christi pertexens Matthæus iisdem nominibus indiscriminatim addit & demit articulum: Ἀβραάμ ἐβρῆννοσ ἢ Ισραήλ. Ιουάν δὲ ἐβρῆννοσ ἢ Ιακώβ. En tibi Iacobi nomen articulo auctum & multatum, cum certa tamen persona eadem utrobique signetur. Matthæus alibi de Gabriele Angelo: ἄγγελος κυρίου κατ' ὄναρ ἐφάνη αὐτῷ. Præ- terminat articulum, cum certum quemdam Angelum indicet. At paulo post: ἐποίησεν ὡσ ἠεροστάτην αὐτῷ ὁ ἄγγελος κυρίου. Eundem Angelum significans, adjungit articulum. Vitiligat deinde in voce λατομῶν, quam vulgo fatetur id significare, quod hic si- gnificatum volumus, nempe lapides ex lapidicina excidere, unde λατομῶν dicuntur lapidicina: idem vero negat hoc loco sonare, sed lapides polire & quadrare ad ædi- ficandum; atque hinc λατομοὶ esse dictos, sectores lapidarios, λιδοξόοι: itaque μνη- μῖον λατομηθῆον ἐν πέτρᾳ, esse sepulcrum ex lapide secto & polito ædificatum, at- que idcirco à Luca appellari μνήμα λαξιδῶν, quod non aliter intelligi & exponi potest, quam lapidibus cæsis & quadratis constructum. Nos fatemur voces λατομῶν & λαξιδῶν, id nonnumquam sonare quod vult Salmasius, eundem vero intellectum neutiquam hic obtinere dicimus, nec aliud sibi velle, quam rupem ferro excavare; & μνήμα λα- ξιδῶν non aliud esse, quam monumentum in silice incisum. Quicunque enim silicem cædit & quadrat, sive radicibus suis & lapidicina inhærentem, sive inde excisum & extractum, alibique collocandum, is λατομῶν & λαξιδῶν recte dicitur. Latomi quibus ad parandum sibi monumentum usus est Josephus Arimathæensis, in cædenda intus & quadranda rupe viva eandem adhibuerunt artem, iisdem utebantur λαξιδωτεῖς, quibus usi fuissent in cædendis & quadrandis lapidibus aliunde exeectis, & in crypta extruendis, eosque λαξιδῶν, itidem ut λατομοὶ, merito appellassès, & opus λαξιδῶν, itidem ut λατομηθῆον. Glossæ veteres: λαξιδῶν. Lapidicinarius: qui lapides ex la- pidicina eruit & excidit, quod faciendum necessario fuit iis operis, quæ Josephi monumentum excavarunt. Imo vero, lapis quomocunque sectus, λαξιδῶν dici po- test. Septuaginta Interpretes vicefimo primo Numerorum capite, Ebraicum illud, הַפְּסָה רֶאֶשׁ, in capite Pissa, sive, in vertice montis, verterunt, κατὰ κορυφῆς τῆς λελαξιδῶν, supple, ὄρει, quod mons ille præruptus esset, κατὰ ῥῶξ, quem nemo sanus scalpro excisum à lapidum scalptore dixerit. Frustra ergo Luca verba nobis Salmasius obducit. Est apud Strabonem, Hierosolyma præductam fuisse παρὰ λατομητῶν, Templum vero exstructum fuisse ἐκ lapide inde exciso, ἐκ τῆς λίθου τῆς λατομηθέντος. Vides primum quale fuerit solum Hierosolymita- num, lapidosum videlicet, quod non aliter excavari posset, quam excisis

Matth. 7. 25.

Luc. 6. 48.

Matth. 16. 18.

Matth. 27. 51.

1. Cor. 10. 4.

Matth. 7. 24.

Matth. 1. 2.

Matth. 2. 10. 24.

Num. 21. 10.

Strab. libr. 16.

lapidibus. Vides præterea λαθρητῶν dici eam fossam, quæ in rupe fuerat incisa; ut λαθρητῶν μνημεῖον dixit Marcus, quod in petra; neque solum fossam è qua lapis exciditur, dici λαθρητῶν, sed & lapidem ipsum inde excisum dici λαθρητῶν. Quod si scalpro fuisset intus quadrata fossa, & aliquantum æquata, quale fuerat Josephi monumentum, λαθρητῶν jure dicta fuisset. Hoc enim λαθρητῶν differt à latomo, si rem proprius inspicias, quod rude est & informe λαθρητῶν opus, latomi vero politius & accuratius, quanquam sæpius confunduntur. Septuaginta Interpretes, λαθρητῶν, in variis locis dixerunt, quod cum Palæstina multis locis esset ὑψηλῶν, in silice excidendæ erant cisternæ. Nonnunquam etiam dictione ἐπιλαθρητῶν usi sunt, ὅτι ἐπιλαθρητῶν, puteum in rupe incidunt. λαθρητῶν, ὅτι ἐπιλαθρητῶν, ἐπιλαθρητῶν ἐξορύσσοντας, quas non excavasti. Sic igitur intelligendum illud Marci: λαθρητῶν ἐκπέρας, ac si ἐπιλαθρητῶν dixisset, excavatum, incisum. Sed quid aucupamur vocular, cum ex rebus ipsis Evangelistarum sententia spectari possit. Certum est locum, in quo excisum est monumentum Christi, saxosum fuisse; ut non aliter quam ferro excavatis silicibus perfodi potuerit. Visuntur hodieque in eodem loco saxa viva pleraque, suis radicibus hærentia. Observavit Petrus Vallensis bases columnarum complurium Templi, proximarum ædiculæ cui Sepulcrum inest, vivo lapide constare, non aliunde importato, sed ἑσπεύοντι. Saxum extat in Sacello Angeli nativum, & rupi suæ conjunctum. Cryptæ in vicinis locis saxo incisa cernuntur plurimæ: velut illa, in qua sepultos ferunt Arimathæensem Josephum & Nicodemum; atque aliæ etiam, in quas recipere se consueverunt peregrinatores plerique ex Orientis partibus illuc confluentes. Totum denique Templum rupi inædificatum est. Ac de Sepulcro scriptores testificantur universi qui viderunt. Adamnanus Scotus, qui ex narrationibus Arcuulphi Galli Episcopi, ex Palæstina aliisque Orientis locis reducis, librum congesterat De locis Terræ sanctæ, monumentum Christi petra excisum fuisse scripsit, ut est apud Bedam in Ecclesiastica Historia Anglorum. Vixerunt autem Arcuulphus ille & Adamnanus circiter annum sexcentelimum nonagesimum, Justiniani junioris temporibus. Ac interior quidem crypta, in quam conditum fuerat corpus Christi, tota vivo silici insculpta est; extrema vero, quam vocant, Sacellum Angeli, partim in silice incisa, partim cæcis & extructis constat lapidibus. Sectili marmore obducta hodie hæc rupes est, sed per rimas tamen aliquas oculis digitisque ad silicem nativum aditus datur. Tota etiam intus patebat Brocardi ævo, nullo marmore contexta. Spelunca, inquit, sepulcrum Domini continens, habet in longum aliquot pedes, foris quidem marmore tecta, intus vero adhuc nuda conspicitur, sicut tempore passionis fuit. Secturæ quoque, scalprique vestigia observaverat Arcuulphus, quemadmodum ex Adamnano refert Beda. Lapidem, cui sacrum Christi Domini corpus fuit impositum, licet marmore obseptum, in tribus locis paruisse tactui & oculis peregrinorum affirmat Wilbrandus Oldenburgensis. Atque hæc vetustiorum scriptorum testimoniis consentiunt. Nonnus in interpretatione Evangelii secundum Johannem:

Num. 21. 17. Deut. 6. 11.

Petr. Vall. Tom. 1.

Bed. Hist. Eccl. Angl. 1. c. 17.

Nonn. in Joh. 19. 41.

ἐν τῷ ὄρει τοῦ γείτονι κήπῳ
 τῷ μὲν ἀδωμῆσι βαδουομῆσι ἀπὸ πέρας,
 γλυπτός ὄρος νεβιδουτῶν.

Erat autem in vicino horto

Sepulcrum è rudi silice excavato,
 Totum insculptum, recens fabricatum.

Hieronymus: Unde & in monumento novo, quod excisum fuerat in petra, conditus est: ne si ex multis lapidibus edificatum esset, suffossis tumuli fundamentis ablatum furto diceretur. Quod autem in sepulcro ponendus esset, Propheta testimonium est dicentis, Hic habitabit in excelsa spelunca petra fortissima. Statimque post duos versiculos sequitur, Regem cum gloria videbitis. Hæc Salmasti opinionem funditus subvertunt: nam sepulcri Christi formam ignorare non poterat Hieronymus, Bethlehemi habitans; frequentesque illuc & ad alia Terræ sanctæ loca peregrinationes tum fuisse suscipi solitas, docet ipse in Epitaphio Paulæ: Ingressa, inquit, sepulcrum resurrectionis osculabatur lapidem, quem ab ostio monumenti amoverat Angelus, & ipsum corporis locum, in quo Dominus jacuerat, quasi sitiens desideratus aquas fidei ore lambebat.

Hieron. in Matth. 27.

Nec mirum vivo silici incisum fuisse Christi sepulcrum, cum sepulcra hujusmodi plurima Hierosolymæ, & in vicinis locis cernere liceat. Talia sunt sepulcra, quæ Regum Juda dicuntur, magnifici & vere regii operis ac sumtus. Talia & sepulcra Judicum Israël, & illa Prophetarum. Tale & sepulcrum, quod sanctæ Virginis Mariæ fuisse fertur, & illa Absalomi, & Josaphati, & his proximum sepulcrum Zachariæ, aliaque multa in vicinia posita. Sed & clare id ipsum demonstrat Isaias, cum ait: Quia excidisti tibi hic sepulcrum, excidisti in excelsis memoriale diligenter, in petra taber-

Isa. 22. 16.

gradis
 hanc
 scalis
 in qua
 tur.
 ecom.
 quibus
 sum de
 alle, at
 Ego
 ti sup.
 vange.
 haberi
 tū nō
 hoc est
 pollice.
 t. Pe.
 menti.
 p. p. p.
 us arti.
 bet: d
 Verum
 e auto
 tū nō
 m dixit
 s verbi
 tus arti.
 tr, cum
 edarus,
 addit &
 ni hanc
 trobique
 p. Pra.
 i: mōnō
 ticulum,
 il hic d.
 dicuntur
 ad zed.
 que uni.
 um, at.
 i potest
 d. d. d.
 atiquam
 hanc de
 i silicem
 rificum &
 i quibus
 intus &
 tænes,
 i crypa
 tæ d. m.
 s ex la.
 Josephi
 dici po.
 illud,
 vobis nō
 quem
 Lucæ
 ductam
 excidit
 slymita.
 excidit

naculum tibi. Atque huiusmodi sepulcra, quoniam nec incendiis obnoxia sunt, nec ruinis, in magnam integra servantur temporis diurnitatem: adeo ut hæc, quæ commemoravi, à vetustissimis temporibus excisa esse dubitare nemo possit: ac illud præsertim, quod Christi Jesu dicitur, vere ipsius fuisse probat, præter situm descriptioni Evangelistarum consentaneum, constans per omnes retro ætates, ad hoc usque tempus, scriptorum ac peregrinatorum testificatio. Unde Salmasii confidentiam satis mirari non possum, qui tantum *σοφιστικῆ* suæ tribuit, ut & clara Evangelistarum verba, & Auctorum veterum ac recentiorum testimonia, ipsiusque *ἀντιφάσις* fidem præ ea contemserit.

Tertium argumentum.

V. Tertium argumentum Adversariis suppeditant decantata à veteribus historiæ de divinis, uti crediderunt, quibusdam viris, quos ad vitam rediisse, vel stolta sibi persuasit superstitio, vel mentiendi licentia confinxit. Tales, Aristæus Proconnesius, Cleomedes Astypalæensis, Hermetimus Clazomenius, Epimenides, Er Harmonii filius, Romulus, Apollonius Tyaneus, alique, quos ad elevandam reviviscentis Christi admirabilitatem Christianis Celsus opposuit. Horum nonnullos, aliosque præterea complures, qui elati revixisse dicti sunt, toto capite celebravit Plinius: quorum plerique mortui falso crediti fuerant, cum morbi vehementia exanimati tantum essent. Multos etiam, qui à morte ad vitam reducti fuisse dicuntur, recenset Æneas Gazæus in Theophrasto, sed è medijs fere Mythologorum quinquiliis peritos, velut ludum sunt conficta, ita seriam responsionem non postulant. De reliquis pressius agamus, & præcipua hujus generis exempla spectemus.

Cels. apud Orig. contr. Cels. Mor. 3. Plin. libr. 7. cap. 52.

Falsum est rediisse ad vitam Aristæum Proconnesium.
Plin. libr. 7. cap. 52.
Herod. libr. 4. cap. 14. & 15.
Plat. Romul.

VI. Aristæam Proconnesium ferunt animam prohibitu potuisse, & resumisse. Adidit Plinius visam eam ex ore ipsius evolantem corvi effigie. Scribit Herodotus narratum sibi fuisse in Proconneso & Cyzici, cum Aristæus quondam in fullonis officina decessisset, significasse id continuo fullonem Aristææ propinquis, reque per urbem vulgata advenisse quemdam nuntiantem, visum sibi Aristæam Cyzici, vel, ut vult Plutarchus, in via quæ tendit Crotonem, secumque congressum: adcurrentes postea in officinam fullonis propinquos Aristææ, neque vivum eum, neque mortuum vidisse: post septimum deinde annum, cum in Proconneso comparuisset, carmen suum de Aristææ elucubrassè, ac rursus deinde evanuisse. Didicisse se quoque Metapontini ait Herodotus, Aristæam Metapontinis aliquando videndum se dedisse, & aram Apollini iussisse extrui, sibi que statuam juxta poni, quod ad eos solos ex omnibus Italiotis adisset Apollo, se tum comite, non utique Aristææ, sed corvi specie, quo viso perterritos Metapontinos misisse Delphos oracula Phœbii scitatum, quid opus fieri esset, ac juxta Pythiæ demum responsum Aristææ iussu paruisse. Hoc autem ducentis & quadraginta annis evenisse, postquam in Proconneso denuo evanuit Aristæas, subductis temporum rationibus Herodotus suspicatur. Adjicit ad superiora Æneas Gazæus, Metapontinos tempore ab hoc communia sacrificia Apollini & Aristææ tanquam Diis fecisse. De Cyzicenis & Metapontinis silet Apollonius Dyscolus, at in Sicilia visum esse Aristæam literas docentem tradit, qua hora in Proconneso mortuus est, cumque sæpius illic apparuisset, aram ipsi erexisse Siculos, & tanquam Heroi sacrificasse. Quam fabulosa sit hæc narratio, suo more demonstravit Origenes in libris contra Celsum. Nos diversam insistentem viam, & alia falsitatis argumenta proferemus. Nam primum multum inesse constat discrepantiæ his quæ de Aristææ tradita sunt. Vixisse eum docet Suidas Græci & Cyri temporibus: at à quibusdam Homeri magister fuisse perhibetur, ut testantur Strabo & Eustathius. Antequam illum quidem scripserat Tatianus. Eundem alii fuisse tradunt ac alterum hunc Aristæum, Poëtarum carminibus celebrem, Apollinis & Cyrenes filium, mellificii, coagulationis lactis, olivarumque culturæ inventorem, Autonoe Cadmi filiz maritum, Adæonis patrem. Hunc enim à Siculis pro Deo habitum tradit Diodorus Siculus, quod Aristææ Proconneso tribuit Apollonius Dyscolus. Hic Apollinis filius fuit; Apollo etiam à Pindaro dictus, *ὄμιος* quoque ab illo & Apollonio Rhodio, quod unum est ex Apollinis cognominibus: Proconnesius Apollinis comes fuit, & communibus cum Apolline victimis apud Metapontinos placatus, statuam prope Apollinis aram habuit. Atque hic obiter genuinam Pindari sententiam adversus Scholiasten tuebimur: nam quod de Aristæo ait ille: *ἤθροναί τε μὲν ἀθάνατον ἔχοντα & δαδόνον.* Et facient illum immortalem Jovem & Apollinem: sic explicat Interpres: *ἡ πίστις αὐτῶν ἀθάνατον, ὡς αὐτὸν ἔχοντα & δαδόνον.* Et illum facient immortalem, ut Jovem & Apollinem. Atqui non immortalis solum, ut Juppiter & Apollo, sed Juppiter etiam ipse & Apollo habitus est. Athenagoras in legatione pro Christianis: *ἡοὶ ἀείσαντες τὸν αὐτῶν ἡ δία & δαδόνον νομίζοντες.* (Ubi rescibendum esse *καὶ* pro

Apoll. Dysc. Mirab. Hist. cap. 1.

Orig. contr. Cels. libr. 3.

Suid. in *Ἀριστῆ*.
Strab. libr. 14.
Eust. in Hom. Iliad. 6.
Tatian. Orat. ad Græc.
Diodor. Sic. libr. 4.

Pind. Pyth. Od. 9.

ἦν, ex Diodoro, & Virgilio, & Servio probare facile est.) Cui Aristeam eundem ac Jovem
 & Apollinem existimantes. Servius Aristæum dicit ab Hesiodo Apollinem pastorem
 hoc est νόμον appellari. Idem quoque discas ex Scholiis Apollonii Rhodii. Sed ad
 rem. Aristæum Apollinis filium, post perlustratam magnam orbis partem, ex hominum
 oculis subito evanuisse scribit Diodorus Siculus; quod de Proconnesio quoque Aristea
 proditum est. Vides multa utriusque communia, ut unius res ad res alterius fuisse ex-
 pressas appareat. Igitur cum quæ de Aristæo illo priore narrantur, mere fabulosa
 esse constet, idem de Proconnesii rebus censendum est. Itaque commentitia
 ea esse, Ethnicorum cordatiores prædicant, Plinius, Plutarchus, Iamblicus, Gellius.
 At Strabo præstigijs homines delusisse censet Aristeam, ut quæ non faciebat, facere
 videretur. Haudquaquam mortuum fuisse, sed mortuo similem inter suos jacuisse
 sentit Maximus Tyrius: τὸ μὲν σῶμα ἐκείνου ἔμπετον μὲν, ἀλλ' ἀμυδρὸν & ἐχέουσα θυ-
 νάτου. *jacet corpus, spiritum quidem ducens, sed tenuem, & ut morti proximum esse vi-
 deretur.* Querit Johannes Tzetzes, æquus cum Metaponti revixit Aristæa, testificari
 potuit cum esse, qui ante ducentos & quadraginta annos in Proconneso vixerat.
 Nisi forte Apollinem Pythium fidejussorem dent, quorum apud nos tanti est auctori-
 tatis, quanti apud viros non inepte credulos esse debet. A Pythagoreis conficta hæc
 esse auctor Iamblichus docuit Heinſius. Philosophorum omnium deditissimi hi fuere
 περὶ τὸν ἦν, ut pueros & anus credulitate, Poëtas fingendi audacia superarint. Ple-
 ni sunt eorum libri monstris ejusmodi narrationibus, quarum nonnullas re-
 censet Heinſius. Aristæa præterea fabulam commentos esse mihi persuadent loca,
 in quibus apparuisse dicitur, Metapontum & Croton, Pythagoreorum Philosopho-
 rum sedes. Occasionem autem figmenti sumisse eos conjicio ex Propositione quam
 Poëmati suo de Arimaspi Aristæas præixerat, vel quisquis Aristæa id supposuit.
 Falsa enim & supposititia fuisse Arimaspea hæc, multis sua ætate, sibi que adco per-
 suasum fuisse monet Dionysius Halicarnasæus. Et vero jam à vetustissimis tempori-
 bus scriptiones supponebantur, & antiquis inscribebantur nominibus. Velut Cadmi
 Mileſii historia, teste eodem Dionysio. Onomacritus quoque Poëmata sua splendido
 Orphei nomine decoravit, eaque tradita ab Orpheo doctrina referit. Crater
 Zopyri Heracleota Orpheo quoque adscriptus est; adscriptus eidem Descensus ad
 inferos Prodicæ Samii, vel juxta Epigenem, Cercopis Pythagorei; quedam & à Py-
 thagora ei adscripta sunt, ut narrabat Ion Chius in Trigrammis: adscriptus ei &
 Peplus, & Physica Brontini Metapontini, Pythagorei Philosophi, Theanus mariti.
 Hæc, aliaque hujus argumenti Clemens Alexandrinus & Suidas commemorant,
 quorum pieraque à Pythagoreis conficta sunt: unde scias, quam ad libros alienis nomi-
 nibus inscribendos, & ad omne mendaciorum genus cudendum proclives fuerint hu-
 jus seculi homines. Igitur Aristæa Proconnesii nomine Arimaspea scripta fuerunt, in
 quibus Poëta, quicumque tandem ille fuit, sub Aristæa persona, Phæbo se corre-
 ptum Iſſedonas, & Arimaspos, alioſque populos aduisse dicebat. ἴσθι ἢ ἀεστὰς, in-
 quit Herodotus, ὁ κραιπνοῦ, ἀνὴρ ποσειδωνίου, ποίων ἔπει, ἀπικέσθι, εἰς ἰσσηδῶνας,
 φοιτέλαμτι. Ἰσσηδῶν. *Aristæas Canitrobii filius, vir Proconnesius, cum scriberet ver-
 su, narravit se adivisse Iſſedonas, cum Phæbo esset agitat. Frequens hoc est apud
 Poëtas. Sic Horatius Phæbi cithara excitatum, & amabili insaniam delusum per lu-
 eos errare se ait. Idem alibi:*

*Quo me, Bacche, rapis tui
 Plenum? quæ in nemora, aut quos agor in specus,
 Velox mente nova?*

Musarum amore instinctos per avia Parnassi raptari se canunt Lucretius & Virgi-
 lius. Ἀεσφοῖον ὄσπον, *Oestrum ætra pererrantem* appellat Auctor Argonauticorum, quæ
 Orphei nomen præferunt. Dionysius Periegetes Caspium mare descripturus, non id
 quidem se vidisse fatetur:

*ἀλλὰ με, inquit, μουσίαν φορέξ νόος, αἴ τε δυνάει
 νόσπιν ἀλημοσύνης πολλῶν ἄλλα μεψήσουθι,
 ἔπει τ' ἴππιον τε, & ἀδελῶν ὄδον ἄσπον
 Sed me Musarum impellit animus, quæ possunt
 Sine erratione ingentes maris tractus emetiri,
 Et montes, & continentem, & aethereum astrorum curriculum.*

Simile quippiam præfatus fuerat Aristæas ille: quod ἀλλοτροεικῶς, & poëtico more
 dictum, κατὰ λέξιν interpretati sunt Pythagorei, atque inde πλατὴν λῆσιν, (sic ap-
 pellat Tzetzes) καὶ ψυχομυθουργίας contextuerunt. Conjecturam nostram penitus confir-
 mat Maximus Tyrius: scribit enim Aristeam Philosophum, cum parum fidei inter suos
 meruisset, quod esset ἀποθῆσκαλ, sinxisse animam suam relicto corpore sublimem

Diod. libr. 4.
 Virgil Georg.
 libr. 1. Servius
 in hunc locum.
 Apollon. Arg.
 libr. 4.
 Diodor. libr. 4.

Plin. libr. 7.
 cap. 51.
 Plut. in Romul.
 Iambli. in vit.
 Pythag. c. 28.
 Gell. libr. 9.
 cap. 4.
 Strab. libr. 11.
 Maxim. Tyr.
 Dissert. 28.
 Joh. Tzetz.
 Chil. 2. Hist.
 19.
 Heinſ. ad Max.
 Tyr.

Dion. Hal. lib.
 2. de rebus
 antiquis.

Clem. Alex.
 Strom. 1.
 Suid. in Or.
 465.

Herod. libr. 4.
 cap. 13.

Horat. Carm.
 libr. 1. Od. 4.
 & 15.

Lucret. libr. 1.
 Virg. Georg. 3.

Maxim. Tyr.
 Dissert. 22.

r, nec
 con-
 c illud
 defici-
 usque
 no fatu
 storum
 em præ

 auctoriz
 ida sibi
 nefus,
 ionu f-
 iticemus
 absq-
 ebravit
 nemem-
 dicum.
 no quil-
 stum ab
 stulant,

 Te. Ad.
 nura-
 a detri-
 vulgata
 carctum
 ficium
 li. Septi-
 le. An-
 ceap-
 ste, &
 ex om-
 i specie,
 vid opus
 e. autem
 vint. An-
 tiquiora
 Apollini
 collemus
 in Pro-
 les, &
 vultavit
 fallitatis
 que de
 at à qui-
 us. An-
 alcerum
 , me-
 lami fite
 Diodoru
 nis filius
 Rhodio
 fuit, &
 a prope
 i Scho-
 lio &
 ptes: n-
 olom, ut
 ed Jap-
 tistans:
 nōi, pro

evolasse, & ex æthere universas orbis perlustrasse gentes, earumque ritus, & totam naturam didicisse historiam, cælumque ipsum cognovisse. Tum subiungit Maximus, plus hac arte fidei consecutum esse Aristeam, quam Xenagoram, aut Xenophanem, rerum naturam simplicius explicantes: *ὁ γὰρ πού σαφῶς ἠπίσαντο οἱ ἀνθρώποι, inquit, πλὴν Ἰουδῆς ἀπειλόησαν, καὶ οἷς πῶν ὀφθαλμοῖς ἴκασα ὄρα, ἀλλὰ ἀπεχνῶς ὑποδημίας πρὸς ὄνοτο τῆ ψυχῆ δίν, εἰ μέλλοι ὑπὲρ ἰχθύου φερόντι τὰ ἀληθεύετα.* Nec enim satis novebant homines peregrinationem animæ, nec quibus illa oculis singula perspicat: sed persuasum habebant animæ reipsa peregrinandum esse, si de singulis vera proloqui vellet. Alibi etiam docet, quid sit peregrinatio illa animæ, & sejunctio à corpore; contemplatio nimirum, quam à rebus abducta corporeis ad veritatis cognitionem mens instituit. Multiplici igitur mendacio obsita sunt, quæ de Aristea Proconnesio narrantur. Falsum est Aristeam Arimaspea scripsisse. Quæ in Arimaspeis scripta erant, guerræ erant meræ & nugæ perfolæ. Quæ in Arimaspeis poetico more & *κατὰ γῆμα* dicta fuerant, perperam exposita sunt *κατὰ λέξιν*. Quæ de prisco Aristæo, Cadmi genero, Apollinis & Cyrenes filio, dicta sunt, eorum pleraque Aristææ Proconnesio sunt adscripta. Atque hæc ipsa denique, quæ de veteri illo Aristæo legimus, Poëtarum figmenta sunt & fabulæ. Quibus cognitis, quisquamne erit tam supinæ stoliditatis, ut veteri huic natiæ de Aristæa reditu ad vitam credulam aurem præbere velit?

vel Cleomedem Astypalaensem,

VII. Nihilò veriora sunt, quæ de Cleomede Astypalaensi perhibentur. Ferunt eum pugilatu Iccum quemdam interfecisse, verum cum ab Hellanodicis victoriæ præmio fraudatus esset, mentis impotem esse factum; tum reversum deinde Astypalaem, introiisse in litterarium ludum, in quo pueri complures instituebantur; convulsæque columna, quæ totius ædificii culmen sustinebat, labefecisse domum, & pueros oppressisse: tum permotos injuria Astypalaenses hominem lapidibus esse insectatos; ipsum vero in Minervæ confugisse templum, & in arcam forte illic repertam sese conclusisse: cujus operculum aperire cum diu frustra tentassent cives, arcam refregisse tandem, nec intus Cleomedem vel vivum vel mortuum apparuisse: consultumque super eo portento oraculum, jussisse sacrificia Cleomedi Heroum postremo fieri. Unam hanc esse è commentitiis Græcorum fabulis, non Origenes modo ad versus Celsum, sed Plutarchus quoque in Romulo asseverat; qui & addit, non minoris esse vecordiam terram cælo miscere, hoc est scenæum hominem in Deos referre, quam virtuti divinitatem detrahere. Lepide quoque putidum figmentum deridet Oenomaus apud Eusebium. Ut taceam produisse isthæc ex Samsonis historia.

Orig. contr. Cell. libr. 3.

Euseb. Præp. libr. 5. cap. 14. vel Hermotimum Clazomenium,

VIII. Anilis quoque de Hermotimo Clazomenio fabula jactatur, solitam ipsius animam corpore excedere, & longe diuque evagari; quæ in remotis locis fierent explorare, & in corpus reversam palam nuntiare; futurorum etiam assequi notitiam, dum errat extra corpus, & siccitates, terræ motus, aliasque calamitates prædicere: quoad corpus anima defectum, de licentia uxoris nacti ipsius inimici, sic tanquam mortuum cremarunt; redeuntemque animam, nec rectum quo reciperetur habentem, nunquam postea reversuram evolasse; Clazomenios vero religione tactos fanum ipsi excitasse, quo mulieribus ingredi nefas esset. Pro fabula mera id habent Lucianus & Apollonius Dyscolus, quamvis Ethnici, ut de Tertulliano & Origene sicileam. Plinius vero Hermotimi corpus, non plane mortuum, sed semianime jactasse tradidit.

Lucian. Enc. mulcæ. Apollon. cap. 3. Mir. Hist. Plin. libr. 7. cap. 52.

vel Epimenidem Cretensem,

IX. Quod de diurno illo Epimenidis Cretensis somno memoratur, somnium est ex eburnea porta. Narrant enim rus à patre missum, cum meridiani æstus vitandi causa declinasset de via, & in antro recubuisse, per annos plusquam quinquaginta sopitum jacuisse; ac tandem expergefatum rediisse domum, ignotisque omnes offendisse, ignotum ipsum omnibus, præterquam minori fratri, ex quo rerum quæ gererentur notitiam habuit: deinde vero intra tot dies senem esse factum, quot annos obdormierat; atque hinc porro magnam ejus fuisse inter Græcos celebritatem, & eorum Diis esse habitum, ita ut post mortem sacrificiis ipsum Cretenses, haud secus ac Deum, prosequerentur. Magnam esse horum fabulositatem testem dabo Plinium; dabo & Diogenem Laërtium, qui negare quosdam scribit dormiisse ipsum tot annos, sed exspatiantem rei herbariæ diu vacasse; Maximum quoque Tyrium dabo, qui fabulam hanc ab Epimenide confictam esse putat, ut vitam humanam diurno somnio similem esse doceret. Id tamen commentum causæ fuisse puto, cur animam ad libitum emisisset & revocasse dictus sit ab Hesychio Milefio & Suida. Quanquam Diogenes Laërtius auctor est, id ipsum de se jactasse, sibi que arrogasse.

Plin. libr. 7. cap. 52. Diog. Laërt. in Epimenide. Max. Tyr. Dissert. 28. Hesych. Mil. in Epimenide. Suid. in Empepidus.

vel mulierem æπρωου Heraclidas libro po-

X. At mulieri illi, quæ per septem, vel juxta alios, per triginta dies cum *ἀπρωου* jacuisset, ad vitam revocata est, nihil præter naturam contigit. Hyterico morbo laborantes feminae similibus obnoxia sunt affectibus. Quod si morbida parti medicamentis

mentis succurratur, spiritus redit, & revixisse videntur, quæ nec obierant. Plinius in eo capite, quo de his diserit qui elati revixerunt, in eam quam dixi causam confert mulieris hujus casum, quæ obiisse credita, vitæ restituta est. Galenus in libris *ἐπι τῆ πεπονδοπιαν τόπων* jacuisse quidem ait mulierem hanc *ἀπνοῦ καὶ ἀσφυκτοῦ*, à mortuis vero hoc solo discrepantem, quod mediæ corporis partes aliquantum caloris retinere videbantur; & magnam inter medicos temporum illorum concertationem fuisse addit ex Heraclide, extinctane penitus fuisset, tum deinde ostendit mulieres nonnumquam morbis uteri ita esse affectas, ut vix à mortuis internosci possent. Caterum Diogenes Laërtius indicat mulierem illam, Empedoclis ope sanitatem recepisse, unde & magnam hunc gloriam & medici titulum fuisse consecutum; rei autem historiam Pausanias Geloo subinde narrasse Empedoclem, atque à Pausania fuisse relatum in literas. Multo post deinde librum super eodem argumento conscripsit Heraclides Ponticus.

*enliari cele-
bratam,
Plin. libr. 7.
cap. 11.
Galen. ἐπι τῆ
πετ. τῆ. libr.
6.*

*Diog. Liërt. in
Emped.*

XI. Legitur apud Platonem libro decimo de Republica, Erem quemdam, genere Pamphylum, Harmonii filium (perperam enim legitur vulgo, *Ἠερε τῆ Ἀρμονίᾳ*, cum legi debeat, *Ἠερε τῆ Ἀρμονίᾳ*, hoc est, *Eris, qui Harmonii filius fuit*, ut ex Plutarchi Symposiacis, & ex *Ænea Gazæ Theophrasto* cognoscitur) cum in bello cecidisset, & post decem dies cum aliis cadaveribus jam tabefactis fuisset sublatus, corpore integro esse repertum. Post biduum deinde rogo impositum revixisse, & quæ sibi visæ essent apud inferos, commemorasse. Quid ex hac narratione colligi possit, facile perspiciet qui totam pellegerit, adeo profanæ vanitatis plena est. Sirenes illic, & Parcas Necessitatis filias reperias, aliaque similia Mythologorum deliria. Itaque Plato, quidquid hujus est, *μύθον & γὰρ λόγον* appellat. A multis irrisam hanc historiam dolebat Cicero, ut refert Macrobius, qui à Platone hoc omnino confictum non pronuntiat, sed innuit visum fuisse Erem vitam effundere, animamque recipere, quam revera non amiserat. Auctor est etiam Augustinus, sub finem operis De civitate Dei, hanc Platonis historiam sic tetigisse Tullium in libris De republica, *ut cum lapsisse potius, quam quod id verum esset, affirmet dicere voluisse*. Nec dubitat Plutarchus fabulam eam appellare, unde allegoricus sensus sit expromendus, Erem enim Harmonii filium de animorum statu disserentem fuisse introductum, ut doceremur animos secundum Harmoniam generari, & adjungi corporibus, à quibus digressos in Aërem se conferre, ut de novo nascantur.

*vel Erem
Pamphylum
Harmonii
filium.
Plut. Symp.
libr. 9. cap. 5.*

*Macrobi. libr. 1.
in Somn. Scip.
cap. 1.
August. De ci-
vitate Dei libr.
11. cap. 18.*

XII. Quam vero puellam ad vitam revocare visus est Apollonius Tyaneus, cum animi passam esse deliquium, extinctam penitus non fuisse, ipse rei narrator satis indicat Philostratus: *πῶνάμυ ἰδούμῃ*, inquit. *Obiisse videbatur*. Deinde: *ἀφύπνισε τῆς κόρης τῆ δουλοῦτος θυγάτηρ*. Puellam excitavit ex hac morte quam videbatur appetiisse. Tum subnectit: *καὶ εἰ τὴ ἀνδρῶνα τῆ ψυχῆς εἶραν ἐκ αὐτῆ, ὅς ἐλελήθη τὸς θεοπραυόντας λέγα) γὰρ ὡς ψυχῆς μὲν ὁ ἄλλος, ἢ ἢ ἀμύσει δὲ τὸ πνεύματι, εἰ τὴ ἀποσπασθῆναι τῆς ψυχῆς ἀνέδρα) τῆ, καὶ ἀνέλαθεν, ἀρήντος ἢ κατὰ τὴν φύσιν τοῦ γέροντος, ὅσα ἐμὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἑταίροισιν*. Sive scintillam animæ in ea repererit, quæ medicos latuerit: aiunt enim tunc exiguum rorem de caelo cecidisse, illam vero halitum ore emisisse: sive animam extinctam resoverit & recreaverit, difficilis est rei cognitio, non mihi solum, sed & his qui aderant. Adde fictitium hoc portentum ex veris Christi Jesu miraculis esse confictum, cum Jairi Archifsynagogi filiam, & viduæ Naimitanæ filium ad vitam redire iussit. Ut autem vires cundo figmenta acquirunt; quod ab hæsitante & incerto Philostrato fuerat proditum, id confidenter Vopiscus asseveravit. Verum vel coætanæ, vel proxime sequentis ætatis Scriptorum nullus tanti meminit miraculi; quibus tamen non prodigia solum, sed insolitos etiam quoslibet eventus superstitiosè colligere mos est. Legatur Eusebii libellus adversus Hieroclem, in quo fabulam hanc, ut alias Philostrati plerasque, argumentis obrivit. Plures superiorum istarum consimiles proferuntur historiae, sed fere commentitiæ ac falsæ: quod aperte prædicat Plinius, apertius etiam Plutarchus, cum vanitatem patefecit fatuæ illius Romanorum opinionis, quam de Romuli raptu in cælum temere susceperunt.

*vel puellam,
quam susci-
passe fertur
Apollonius
Tyaneus: vel
alios complu-
res à Veteri-
bus celebra-
tos.
Philostrat. libr.
4. cap. 16.*

*Vopisc. in An-
relian.*

*Plin. libr. 7.
cap. 12.*

Demus tamen vitam recepisse plerosque, quod & sapius factum esse sacra nos Literæ docent, nihil hæc certe ad Christum Jesum, qui ita revixit, ut jam amplius morti non sit obnoxius; alii vero ita morti exempti sunt, ut vitam iterum amiserint. Unde in irritum cadunt, quæcumque inde adversus reditum Christi ad vitam Cellus tela prociudit.

totam
imus,
nem,
equit,
i nec
verant
som be-
etiam
nirum,
triplici
si An-
era &
t, per-
pollis
ta. At-
ta sunt
ri hinc

Ferunt
victoria
Asiapa-
; con-
& pue-
indita-
epertam
, arcam
le: con-
postre.
do ad
non mi-
refere,
et Oen-

im ipius
s fecerit
notiam,
redicere-
tanquam
habent
s farum
berit Lu-
igene si-
name ju-

tam et ex
undi caus-
na sopi-
es offere-
re gene-
ot anno
m, & ca-
l fecus se-
vium; di-
e anno,
o, qui sa-
io somno
i ad hili-
tam Dis-

m a som-
nordo la-
medica-
mcutis